

Az 1566-os szigetvári ostrom recepciója a 17-18. századi horvát és magyar irodalomban

Hol van Szigetvár? A térkép szerint természetesen Magyarországon, de a nemzeti emlékezetek mentális mappáin az elhelyezkedés annak függvénye, hogy a horvát vagy a magyar kultúra hagyományába illeszkedik-e szervezesebben az ostrom története.

A dubrovnikai történetíró, Giacomo Luccari rövid történeti művében (*Copiso ristretto de gli annali di Rausa*, 1605) azt találhatta a *Szigeti veszedelem*hez anyagot gyűjtő költő, hogy a várat Zrínyi és Radován védtek, „mindketten horvátok”. Mindez teljes mértékben illeszkedett az irodalmi hagyományba, hiszen Brne Karnarutić kispapja (*Vazetje Sigeta grada* [Sziget várának bevétele], 1584) már a megelőző században egyértelműen a horvát nemzeti emlékezet számára foglalta le a népi epika alkotásaiban még horvát és magyar identitáselemeket keverve hordozó alaptörténetet. Zrínyi Miklós tehát, amikor a hőseposz elit irodalmi műfajában *magyarul* éneklie meg dédapja hőstörténetét, tulajdonképpen hagyománytörő gesztust tesz, áttolja Szigetvárat a magyar nemzeti emlékezet virtuális határain belülre. Még akkor is így van ez, ha közben hangsúlyozza a várvédők horvát és magyar nyelvét, származását, az eposzt tartalmazó verseskötetét (*Adriai tengernek Syrenaia*, 1651) pedig a „magyar nemességnek” ajánlja, amelybe köztudottan beleértette a horvát nemességet. Öccse, Péter, az eposz horvát nyelvű fordításában (*Obsida Szigecka*) szándékolta és tudatosan változtatja meg az eposz irodalmi geográfiáját: Késmárk hegyei helyett nála a Velebit sziklái idézik meg a várkapitány Zrínyi lelki erejét és szilárdságát, a török ellenében horvát katonák, horvát szablyával védelmezik a horvát hazát. A horvát Sirena-kötet (*Adrianszkoga mora Sirena*, 1660) dedikációja horvát és tengeremléki végvidék vitéz védőihöz fordul, a címlap gyönyörű metszetén pedig Zrínyi Péter a horvát zászlóval jelölt horvát adriai partvidék felé hajózik. Az irodalmi hagyományba bevéssődött a gesztus: Vladislav Menčetić dubrovnikai költő már 1665-ben szláv Apollónként ünnepli a katonaköltő horvát bánt, s az általa elbeszélte történet színhelyét („Siget”) teljes természetességgel a szláv emlékeztörténet terébe helyezi (*Trublja slovinska* [Szláv harsona], 1665), Pavao Ritter Vitezović pedig a század végén már a romantikát megelőző gesztussal szólaltatja meg a sírokat és a sírjukból kikelő horvát hősokeket, Sziget szent helye nála a horvát „nemzeti nagylét” „nagy temetőjévé” válik (*Odiljenje Sigetsko* [Sziget elfoglalása], 1685).

A 18. század új perspektívát nyit a megoszló hagyományelemekre. A horvát nemzeti nagyelbeszélést modernizáló s egyszersmind újramitologizáló Andrija Kačić Miošić széles gesztussal visszafogadja a 16. századi horvát népének (*Ban Miklouš Zrinski u Sigetu gradu* [Zrínyi Miklós bán Sziget várában]) *magyar* végvári vitézeit a szimbolikus délszláv emlékezetbe – s paradox módon ezzel a szimbolikus területszerzés újabb fázisát valósítja meg (*Razgovor ugodni naroda slovinskoga* [A szláv nép kellemes beszélgetése], 1756). Szigetvár szimbolikus története visszaíródik a horvát folklórbá (Kačić történeteit száz évvel később már élő néphagyományként gyűjtik föl az etnográfusok) – aminek talán Zrínyi Péter poétikailag bizony sikerületlen fordítása az oka, amit a magas irodalom (és az irodalomtörténet) a mai napig nehézségekkel recipiál. A magyar történet ennek éppen az ellenkezője. Zrínyi Miklós költői nagyságát már a század közepén felismeri Ráday Gedeon, s bár a közepesen verselgető strázsamester, Kónyi János még élő anyagként kezeli (újraírja és tovább szövi) a Zrínyi-eposzt (*Magyar hadi román, avagy gróf Zrínyi Miklósnak Sziget várában tett vitéz dolgai*, 1779), hamarosan valódi vetélkedés indul a *Szigeti veszedelem* (s vele a *Syrena*-kötet) újrakiadásáért: Révai Miklós, Döbrentei Gábor, Csokonai Vitéz Mihály egyaránt tervezik a publikációt, mert érzik, hogy ez a magyar irodalom megújulásának, a hagyománytudat modernizálásának is feltétele lehet. A Festetichek már 1788-ban megfestetik Dorffmeister Istvánnal a szigeti ostromok (az 1566-os mellett az 1688-as visszavétel) páros allegóriáját – így Kazinczy Ferenc 1817-es Zrínyi-kiadása (*Zrínyinek minden munkái*, 1817), amelynek címelőzők-lapjára a költő Zrínyi helyett a szigeti hős metszetképe kerül, szimbolikusan is jelzi azt a pontot, ahol a nemzeti kánon és az irodalomtörténeti kánon, a

szigeti hős és a róla író költő dédunoka kultusza új jelentésben fonódik össze. Ez azonban már egy másik történet kezdete.

Bene Sándor